

მიიღება ხელის მოწერა. ფასი 1 წლ.—5 მან 6 თვ.—2 მ. 75 კ., 3 თვ.—1 მ 50 კ., 1 თვ.—50 კ. სოფლის მასწავლებელთ, სამკითხველოებს და უმაღლეს სასწავლებლებში მოსწავლეთ დაეთმობათ 4 მან.

ქოველ კვირეული საზოგადო ეკონომ.

მიური და სალიტერატურო ჟურნალი

რედაქცია ღიაა 10 - 3 საათ.

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპოზისა: თბილისი კლდე.

რედაქციისაგან

წარსულმა ნომერმა რედაქციისაგან დამოუკიდებელ მიზეზების გამო ძალიან დაიგვიანა და ამიტომ ზოგიერთ ხელის მომწერს გაეგზავნა ჟურნალი უკანოთ. მსურველთ შეუძლიანთ მიიღონ დაკავშირებული ნომერი რედაქციაში.

ვისაც ჟურნალის ფასი სრულიდ არა აქვს გადახდილი, მკათათვიდან გზავნა მოესპობათ.

ს ა რ ჩ ე ვ ი : ჩუენი სკოლის ბედი.—ა — ისა. დიდი საქმე.—რ. გესი. სანადელო ფუდი.—* * —სა. ვარდის გრძნეულებანი. დ. კასრაქისა. „ასადგაზრდა მოღვაწე“. —ნაცარასი. 1875 წ. დ.კახელისა. ა. გ. კრივოშეინი და მუდანის ველის დასახლება. ქრთნიკა. დედათა სამეურნეო და სოფლის სკოლა. ქართუელობა და პოლიტიკენიკუმი. სკოთმპრაციო კურსუმი.—კოოპერატორისა. ბალკანეთის ამბები.—მეომარისა.

ჩუენი სკოლის ბედი

ამ დღეებში მოხდა „სასკოლო საზოგადოების“ წლიური კრება, რომელიც განაგებს ქართულ გიმნაზიის საქმეს. საზოგადოებამ უკვე დიდი ხანია იცის, რომ გიმნაზია განსაცდელშია. გიმნაზიის შენობას აწევს დიდძალი ვალი, გიმნაზიის არა აქვს თავისი საკუთარი შემოსავალი, გარდა საშეგირდო გა-

დასახადისა, რომელიც რეაას შეგირდზედ მხოლოდ 16 ათას მანეთს იძლევა წლიურად და ამ რიგად, მოკლებული საკუთარ სახსარს, იძულებულია სხვის ხელის შემყურე იყვეს.

ბედის გამოსაბრუნებლად სკოლის გამგე კომიტემა შემდეგ საშუალებას მიმართა: მან აღძრა თავად-აზნაურთა კრებაზედ საკითხი, ეშუამდგომლა თავად აზნაურობის სადგილ-მამულო ბანკის რწმუნებულთა კრებაზედ, რათა ამ უკანასკნელთ შეეცვალა ბანკის წესდების მეასე მუხლი, რომლის შეცვლაც ზედმეტად გაადიდებდა ყოველწლიურ თანხას, ბანკის მოგებიდან თავ-აზნაურობასთან გადამსვლელს თავად-აზნაურობამ მხედველობაში მიიღო გამგე კომიტეტის მოხსენება და შეეცადა ბანკის რწმუნებულთა კრებაზედ ზემოხსენებულ პარაგრაფის შეცვლას. სამწუხაროდ თუ საბედნიეროდ, ეს ვერ მოხერხდა. მეასე მუხლი ბანკის წესდებისა ისევ თავის ადგილას დარჩა და ამ რიგად გამგე კომიტეტის „უკანასკნელი და ერთად-ერთი“ კომბინაცია ვერ განხორციელდა.

წარსულ კრებაზედ იმავე გამგე კომიტეტმა განაცხადა, ყველა ღონისძიების შემდეგ ჩვენ უარს ვამბობთ სკოლის ფინანსიურ მდგომარეობის გაუმჯობესებაზედ, რადგან ჩვენ ეს არ შეგვიძლიან და წინადადებებს ვაძლევეთ, ამოირჩიოთ ახალი კომისია, რომელიც იკისრებს ფინანსიურ საქმეთა მოგვარებას. ამასთანავე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამ განცხარებაში გამოსჭვიოდა ნაწყენი კილო იმედ გატრუებულ აღამიანებისა.

აქ ბევრი რამ არის უცნაური. უპირველესად ჩვენ გვაოცებს ის გარემოება, რომ გამგე კომიტეტმა თითონვე მისცა თავის თავს საძაგელი ატესტატი. პირადად ვერც კი გავხედავდით საჯაროდ გვეთქვა ჩვენგანვე არჩეულ კომიტეტის წევრებზედ რომ მათ არაფრის გაკეთება არ შესძლებიათ. ჩვენ უფრო უკეთესი აზრისანი ვიყავით მაზედ. მაგრამ როცა ამას ამბობენ თვით გამგე კომიტეტის წევრნი, ჩვენ იმდენად ბატვისა ვცემთ მათ, რომ არ შეგვიძლიან არ დავეთანხმოთ და მათთან ერთად არავსთქვათ, რომ კომიტეტს მართლაც არაფრის გაკეთება არ შესძლებია.

მაგრამ თუ ეს ასეა, თუ მართლაც გამგე კომიტეტმა ყოველი ღონე იხმარა, ყველაფერი შეეცადა და „უკანასკნელ და ერთად-ერთ“ კომბინაციას ვერაფერი ველარ მიუმატა, მაშინ გამგე კომიტეტს უფრო მეტი სითამამე უნდა გამოეჩინა და ეთხოვა არა კომისიის არჩევა, არამედ მათი საკუთარი გადაყენება.

ჩვენ ჯერ არსად გვინახავს არც ისეთი საზოგადო კრება, არც ასეთი გაძლოლა საქმისა და არც ისეთი მოხსენებანი, რომლებიც იქ მოვისმინეთ.

ჩვენის აზრით, გამგე კომიტეტის წევრები გულახდლილად ვერ მოიქცნენ და საზოგადო კრებას არ მოახსენოს ის უწყობა, რომელიც, აუცილებელია, არსებობს მათს კოლეგიაში. რაც ირკვეოდა კრებაზედ თავის - თავად არ დაესწრო კრებას თავჯდომარე, არ დაესწრო კრებას არც თავჯდომარის ამხანაგი, ნამდვილად კი დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ ვინ აწესრიგებს კომიტეტის საქმეებს, ვინ აძლევს საქმეს მიმდინარეობს. ჩვენის აზრით, რასაკვირველია კოლეგიალურ დაწესებულებაში ყველაფერი კოლეგიალურად უნდა ხდებოდეს, მაგრამ რაკი ეს არ არსებობს გამგე კომიტეტში, მაშინ მით უმეტესი მნიშვნელობა ეძლევა იმ პირთ და მათ მოღვაწეობას, რომლებიც ითვლებიან კოლეგიაში მთავარ ღერძებად.

მეორე უმთავრესი კითხვა ქალთა გიმნაზიის შეეხებოდა. ქალთა გიმნაზიის კომიტეტი თხოულობს, რომ მათს სკოლის მართვა-გამგეობაში სრული დამოუკიდებლობა მიეცეთ. ამასათვის კი საზოგადოების წესდების 14 მუხლის შეცვლაა საჭირო. პრინციპიალურად არც კომიტეტია ამ ცვლილების წინააღმდეგი და საზოგადოებას კი მუდამ ნება აქვს აღძრას საკითხი ამა თუ იმ მუხლის შეცვლის შესახებ. ცხადია, რომ თუ ამ მუხლის შეცვლა მარ-

თლა საჭიროა, და ამის ეჭვი კი ჩვენ არა გვაქვს, აქამდისაც უნდა შეეცვალოთ, მაგრამ ეს არ მოხდა და ამის მიზეზად კომიტეტმა ერთი ანექლოტიური არგუმენტი წარმოუდგინა კრებას. ჯერ კიდევ მზრუნველ იანოვსკის დროს აღუძრავს კომიტეტს საკითხი ამ მუხლის შესახებ. როცა საზოგადოების წესდება იანოვსკის ხელში ჩავარდნია, იგი მიმდგარა და ყველა პარაგრაფები შეუცვლია. ეს გამოცდილება აშინებს კომიტეტს კვლავ აღძრას საკითხი პარაგრაფის შეცვლის შესახებ. ჩვენ ვსცხოვრობთ ისეთ დროს, როცა ყველაფერი შესაძლებელია, მაგრამ თუ გამგე კომიტეტი მართლა წესდების „დამალვით“ სცდილობს იხსნას სკოლის ბედი მთავრობის ზედმეტ მზრუნველობისაგან, ამაში დიდათ სცდება. განა რა მოსაზრებით შეუძლიან მზრუნველს გვიჩვენოს, რომ სხვა პარაგრაფთა შეცვლაც ისეთივე სასარგებლო იქნება ჩვენთვის, როგორც მეთოთხმეტე პარაგრაფისა? კანონს შეუძლიან ისეთი რამ გვაიძულოს რაც ჩვენთვის სასარგებლო არ არის, მაგრამ როცა ამასვე მოსურვებს მზრუნველი თავისი ნებით, ჩვენ შეგვიძლიან უარყოთ იგი. ასეთია იურიდიული განმარტება ამ საკითხისა და ამავე მოსაზრებით ჩვენ უფლებს გვაქვს ხელახლად წარუდგინოთ წესდება მთავრობას და მოვითხოვოდ იმ პარაგრაფის შეცვლა, რომელიც ჩვენ მიგვაჩნია საჭიროდ. მთავრობა შეიძლება კიდევ ისე მოგვექცეს, როგორც პირველში, ესე იგი მეთოთხმეტე პარაგრაფთან ერთად სხვა პარაგრაფებიც შესცვალოს, რაც ჩვენთვის არა სასარგებლოა, მაგრამ სითამამე უნდა გვქონდეს უზიხრათ მაშინ ასეთ მთავრობას, რომ ჩვენ დიდის სიამოვნებთ დადვივართ დალაქთან თმის გასაკრეკად, მაგრამ პროტესტს ვაცხადებთ ისეთ დალაქების წინააღმდეგ, რომლებიც თმასთან ერთად თავსაცა გვჭრიან.

ა—ი.

დიდი საქმე

დასრულდა! შეიძლება ახლა კი გული გულის აღაგას ჩადგეს და ერთი დიდი ეროვნული საქმის საძირკველი მკვიდრად გამოისახოს. თავ-აზნაურობა? საპოლოოდ გადასწყვიტა კახეთის რკინის გზის ხელში ჩაგდება. ეს დიდ ისტორიულ დღედ უნდა ჩაითვალოს, თუ ამ აქტს იმ სისრულით გამოვიყენებთ, რაც ნაყოფის გამოღება შეუძლიან. მართა-

ლია მაშინ როდესაც სხვა ქვეყნებში მთელი ომები იმართება იმის გულისათვის რომ რკინის გზა ხელში ჩაიგდონ, მაშინ როდესაც ინგლისი და გერმანია მტრულად უღრენდნენ ერთმანეთს ბაღდადის რკინის გზაზედ პატრონობისათვის— ჩვენ აქ ერთმანეთს ვწეწდით და ვგლეჯდით ჩვენს პატარა ქვეყანაში, ჩვენს პატარა, მაგრამ ანალოგიურ საქმეში, იმის თაობაზედ, — საქიროათუ არარკ. გზ. პატრონობა, მაგრამ ჩვენს ბედს, ეტყობა, კიდევ სწყალობს განგება და უთავბოლო და უნიადაგო, ყოველ აზრს მოკლებული ბრძოლის შემდეგ, საქმე კეთილად დასრულდა. 24 თიბათვეს 45 ხმის უმეტესობით 15-ს წინააღმდეგ დეპუტატთა საკრებულოს გარდაცვა უფლება და დავალება შეიძინოს იმდენი დამატებითი აქცია, რამდენიც საქიროა გზაზედ პატრონობისათვის.

ამ სამოცი კაცის გარდა, კიდევ იყო 8 ცენზოსანი, რომელთაც თავი შეეკავეს და არც ერთ გარდაწყვეტილებას არ მიემხრნენ. *)

მაგრამ თუ ასეთი ბრძოლა და შეხლა-შემოხლა იყო საქირო კახეთის რკ. გზის ბედის გარდაწყვეტაზედ, თუ ამდენი ენერჯია დაიხარჯა საბოლოო გამარჯვებაზედ— არა ნაკლები ენერჯიაა საქირო იმისათვის, რომ ამ საქმეს ღირსეულად გაუძღვეთ.

ეხლა ორი მძიმე საქმე გვიძევს წინა: ერთი— შოკნა ფულისა აქციების შესაძენად და მეორე უფლების განხორციელება, გამოყენება. პირველი საქმე მონდობილი აქვს დეპუტატთა საკრებულოს და, ჩვენის აზრით, ამას თვითონაც ღირსეულად მოახერხებს, თუ საზოგადო. თანაგრძნობით მოეციდება და დახმარებასაც გაუწევს, საქიროებამ რომ მოითხოვოს მეორე საქმე— მომზადება იმ კონტინგენტისა, რომელმაც უნდა აამოძრავოს, აწარმოვოს ეს დიდი მეურნეობა. უნდა ეხლავე შეუდგეთ შერჩევას ისეთ პირთა, რომელნიც გამოდგებოდნენ ამ საქმისათვის და ყოველ წერიმალშიაც ისე, როგორც სხვიმალში ცოდნით აღჭურვილნი და გამარჯვებულნი იქნებიან.

რა არის ამისათვის საქირო?

ჩვენ ყველაფერში ვიგვიანებთ ხოლმე, — ის ენერჯია, რომელიც ბრძოლას მოვანდომეთ, ჩვენ რომ თავიდანვე მომზადებაზედ დავეხარჯნა, იქნება პირველი დღიდანვე გვეყოლოდა ისეთი ხალხი, რომელიც თავისუფლად თუ არა, ბოროტკით მარცხ წაიყვანდა ამ დიდ საქმეს მაგრამ ეხლა გვიან არის სინანული, ეხლა სამზადისია საქირო და გამონახვა

*) ალ. ნ. დიასამიძემ და დ. გ. ჯორჯაძემ განცხადება შეიტანეს, რომ თავს იკავებენ საკითხის გარდაწყვეტაში, რადგან პროტესტის შეტანას აპირებენ.

იმ პირთა, რომელნიც ფაქტიურად სათავეში, თუ წვირლ თვლებთან ედგებიან ამ მძლავრ, ეკონომიურ ცხოვრების ახარმაცსა— უპირველესი საფიქრებელია.

ეს იმდენად მნიშვნელოვანი და საძნელო საქმეა, რომ ქარ ველობამ უნდა მუდამ იძახოს — სამზადისია საქირო, როგორც ერთ დროს რომაელნი იმეორებდნენ: *Carthago delenda est!*

პირველ ხანებში, ჩვენის ფიქრით, თუ თავ-აზნაურობამ ვერ გამოსძებნა საკმაო მომზადებული ხალხი გამგეობისა თუ მართველობისათვის, ან უბრალო ტენიკურ საქმისათვის, ვინაიდან ქართველებისათვის ეს უჩვევი და ახალი საქმეა. შესაძლებელია მოიწვიონ გარეშე პირნიც, უცხოელნი პატარა პროცენტით, რომ ნაცად ხალხთან ერთად ჩვენიც გაიწვიონ და რამდენიმე ხანში მაინც გავიჩინოთ საკუთარი მუშანი. საკუთარი საქმისათვის უნდა მოვიკითხოთ ტენიკურ სკოლებში, უმაღლეს სასწავლებლებში და აქაც საზოგადოებაში სხვა და სხვა დანიშნულებისათვის გამოსადეგნი პირნი, რომ მერე, როცა საქმე საქმეზედ მიდგება, — პირლიანი არ დავრჩეთ. თვით კერძო პირებიც, მოაღრწენი საერთო საქმის შევლისა და მასთან ერთად კერძო კეთილდღეობასაც მოწადინებულნი, უნდა თვისით ემზადებოდნენ გზაზედ სხვა და სხვა სამუშაოს შესრულებისათვის.

ამ მხრივ სასიხარულო ამბავი გავიგეთ ამას წინად. თურმე მთელი ჯგუფი ახალგაზრდა მოხელეთა და სხვა და სხვა დაწესებულებაში მოსამსახურეთა სწავლობს ტელეგრაფისტობას, სარკინის-გზო ტენიკას და სხ. რომ, ამ კახეთის რკინის გზაზედ იმსახუროს. დარწმუნებულნი ვართას ეთი ჯგუფები ბევრი გამოჩნდება და თუ თავ-აზნაურობამაც ხელი შეუწყო წაქეზებთ, ან დაპირებით, იმ დროსათვის, როცა რკინის გზა მზად იქნება, — მთელი კომპლექტი კოტ-კოტა შეივსება და ღირსეულად მოუვლის საკუთარ მეურნეობას.

ჩვენ აღარ ვამბობთ იმას, თუ რამდენი სხვა და სხვა ეკონომიურ, ორგანიზაცია შეიქმნება გზის გაყოლებაზედ და კახეთის რაიონში, რამდენ გამარჯვებულ მუშას მოითხოვს და მიიზიდავს თავისაკენ, რამდენად გამოადგიძებს უნარს მოქმედებისას ეკონომიურ ცხოვრების ახალ დარგებში. გულწრფელი სიხარულით ვეგებებით ამ კეთილ დასაწყისს და იმედი ვიქონიოთ, რომ ლელოსაც გაიტანს ქართველობა თავის ახლად ამოხეთქილს მიმართულებაში: ძალა ეკონომიურ აღორძინებაშია ინტენსიურ, კულტურ-

რულ მეურნეობაში, ამ სიტყვის ფართო მნიშვნელობით. როცა მეურნეობა ჯანსაღია, ოჯახს თამამად შეუძლიან თვალი გაუსწოროს მომავალს და სხვა დარგის ნაკლებსაც მეტი სიმძლავრით წააშველოს მაგარი ხელი.

Carthago delenda est
სამზადისი გემართებს!

რ. გ.

სანადგლო ფული

ჩვენს პრესაში და საზოგადოებაში ბევრი აზრი და მითქმა-მოთქმა გამოიწვია 20 ქრისტიანობისთვის ახალმა კანონმა, რომლის ძალითაც თავ.-აზნაურობისაგან უნდა გამოსყიდული იყვეს სანადგლო მიწები. ამ მიწების ფასად ხაზინა თვითონ აძლევს თავ.-აზნაურობას ფულსა, რომელსაც შემდეგ გლეხებისაგან აჰკრეფავს. კარგია ეს კანონი თუ ავი, იგი უკვე არსებობს ფაქტიურად და ქვეყნის საფიქრბელი ის იყო, თუ თავ.-აზნაურობა, როგორ გამოიყენებს აღებულ ფულსა; გაჰფლანგავს უბრალოდ, მოახმარებს კერძო საქმეებს, თუ გადასდებს საერთო საქმისათვის... როგორც ეს ერთხელ მოხდა უკვე დიმიტრი ყიფიანის თაოსნობით.

კამათი და ლაპარაკი თავისით სწარმოებდა და რას იტყოდა თვით თავ.-აზნაურობა, არავინ იცოდა. აქა-იქ გაისმოდა ხმები, რომ ამა-და-ამ სამაზრო თავ.-აზნაურობამ 15—20 % გადასდოვო, მაგრამ საბოლოო ჯამი არავინ იცოდა. რასაკვირველია, ჩვენი გაღატაკებული თავ.-აზნაურობისაგან არც მოსალოდნელი იყო დიდი თანხის გაღება საერთო საქმისათვის; მით უმეტეს რომ ბევრს არც კი ესმის თუ ეს „საერთო საქმე“ ქველმოქმედურად გაცემული ფული კი არ არის, არამედ სარგებლის მომტან თანხის შედგენისათვის, მაგრამ ჩვენ მაინც მეტს მოველოდით საგუბერნიო კრებისაგან და 15 %⁰, რომლის გადაღება გადასწყვიტა საგუბერნიო კრებამ, არა ჰგავს მომწიფებულ გარდაწყვეტილებას. ჩვენი იმედი დამყარებული იყო იმ მოსაზრებაზედ, რომ, ჯერ ერთი სანადგლო ფულის გაღება სასარგებლო იქნება თვით გამღებთათვის და მეორეც, ჩვენ მხედველობაში გვქონდა ის არა-ჩვეულებრივი ფსიხოლოგიური მოვლენა, რომ სათ.-აზნაურო კრებული უფრო მეტ საზოგადოებრივ ინსტინქტებს იჩენს კრებაში, ვიდრე იქ შინ, სოფელში, საცა იგი კერძო ინტერესების დამცველია მხოლოდ.

ჩვენი მოლოდინი იქნებ კიდევ გამართლებუ-

ლიყო, რომ მოხსენება სანადგლო ფულის შესახებ უდროოდ არ ყოფილიყო წაკითხული, როცა ხალხი დაიღალა—ღამის პირველ საათზედ—და ბევრნი შინ მოდიოდნენ. ეს მოლოდინი არ გაგვიცრუებოდა, რომ მოხსენებას სჯა ბაასი მოჰყოლოდა და კრებაზედვე გამორკვეულიყო, თუ თვით კრებას რა სურდა.

წაკითხულ მოხსენებაში ბევრი საინტერესო ადგილები იყო; ნამეტნავად ისეთი, რომელნიც ახსიათებენ დიმიტრი ყიფიანს, როგორც საზოგადო და წოდებრივ მოღვაწეს. მისი აზრი ნათლად არის გამოთქმული, რომ თავ.-აზნაურობას შევლა უნდა საერთო, საზოგადო საქმეებით, სწავლით, ეკონომიური ორგანიზაციით-ბანკით, რომელიც „ჩვენს აბაზს 8, 10, 15, წლის განმავლობაში ერთი ორად, ერთი სამად აქცევს.“ დიმიტრი ყიფიანს კარგად ესმოდა რომ სწავლა შეუევსებს თავ.-აზნაურობას იმ დანაკლისს, რომელიც მოუტანა ბატონ ყიფიანის გადაღებამ და ამიტომ მისი ერთად-ერთი ფიქრი იყო შეექმნა თანხა, რომელიც ერთი მხრით აღზრდიდა ახალს თაობს და მეორე მხრით ეკონომიურად გააუმჯობესებდა მათ ყოფას. ბანკი სწორედ ესეთ დაწესებულებად ვგულებოდა. რამდენად გამართლდა დ. ყიფიანის აზრი, ყველანი კარგად ვხედავთ, როდესაც ეხლა რამდენიმე სკოლა და საზოგადოება ინახება ბანკის შემოსავლით და როდესაც თავ.-აზნაურობას, როგორც კრებულს—დიდი თანხა აქვს, ყოველწლიური შემოსავლის სახით.

მართალია, დ. ყიფიანმა ვერ განსკვრიტა ის შედეგი, თუ რა ფასად დაუჯდებოდა ესეთი შემოსავლის ქონება კერძოდ თავ.-აზნაურობას და ქართველ ერს, რომელსაც ბანკისა და სხვა საშუალებით გაეყიდა და ეყიდება დედულ-მამული, მაგრამ ეს თვით თავ.-აზნაურთა უსაქმურობის და უთაურობის ბრალია, რადგან ბანკიდან აღებული ფული არასოდეს მამულზედ არ მოუხმარიათ, არავითარი გაუმჯობესება არ შეუტანიათ შიგ.

დ. ყიფიანის აზრი დიდებული იყო და მისი ცალი მხარის განხორციელებამაც დიდი სარგებლობა მოიტანა. იგი რომ სრულად განხორციელებულიყო და თავ.-აზნაურობას ისევე შესძლებოდა შეთვისება და შეგუება მისი აზრებისა, როგორც თვითონ ესმოდა, დღეს ქართულ ცხოვრებას შავი ყორნები არ დასჩხავლებდნენ.

დღეს სხვა დრო დადგა. გამოცდილებაც მეტი გვაქვს თითქო, თითქო მეტადაც განვითარდა არა მარტო საზოგადო ცხოვრება, არამედ თვით თავ.-

აზნაურობისა, და ამის და მიუხედავად თავ-აზნა-
ურობის დღევანდელი გარდაწყვეტილება უფრო
ჩაჰოჩენილია, მაშინდელთან შედარებით: მაშინ
დ. ყიფიანი თხოვლობდა 20⁰/₀-ს და დღეს კი
გარდაწყდა მარტო 15⁰/₀.

კრება ალტაცებული ტაშის ცემით მიეგება დ.
ყიფიანის საქმეთა მოგონებას და ამით გამოწვეულ
სურვილს თავად. აზნაურობისას — გადასდოს 15%⁰;
მაგრამ არავის კი ხმა არ ამოუღია, რომ შესაძლე-
ბელია, მეტიც გადადებულყო. ეს შეცდომა, ჩვენის
აზრით უნდა გასწორებულიყო კერძოდ, ან პრე-
სის საშუალებით, რომ დიდი საქმისათვის დიდი
თანხა შეგროვდეს და ჩვენს დაავადებულ მეურნე-
ობასაც დახმარება გაუწიოს და ვუღის გამღებთაც
ხეირიანი სარგებელი მისცეს.

* * *

ვარდის გრძნეულებანი

(პოემა ჰროზად)

ვარდთან სტუმრობა

...დღეს მას ვეწვიე. კულრაქა! გულგაღელი-
ლი ეთერის კალთაში ერწეოდა და ცქრიალა ფურ-
ცელთა თასის სურნელებას ნექტარისავით აწვდიდა
ყველას.

— აქ მოდი ახლოს, ნუ გრცხვენთან...

მიველი. ეთერს უბრძანა შეჩერება. ამღვრე
ულ თვლებში ჩამაცქერდა, მიყურა, მიყურა და
გულიანად გადიკისკისა. შემდეგ აიღო თავი მაღლა
და ჩვეულებრივი ღიმილით შეკითხება:

სთქვი, რად გიყვარვარ:

მე ვთრთი. ეს ხომ პირველი კითხვა არის,
როცა ასე... მასთანა ვარ სტუმრად.

— ჰო, სთქვი, ნუ მაღაგ...

— აბა რა ვსთქვა, როგორ ავიხსნა: იქნებ
იმიტომ, რომ ვარდი ხარ. მუნჯი ვიყავი, შენმა
ხილვამ ამიხვა ენა. ან იქნებ იმიტომ, რომ შენ
ასე ნარნარი ხარ, სურნელოვნების ნექტარით ათ-
რობ იღუმელებას. აი, ეხლაც, როდესაც ყარბი
მომღერალი ნაღვლიანი ელეგიებით სევდის ზეწარ-
ში ვახვევ თვით ამ ლერწამთა ხეივანსა, შენ არა
ჯავრობ, არ მიწყრები; იმდენად მწყალობ, რომ
სიმათა ქვითინს ყურს უგდებ: ამაყი სულნი ასე
სულგრძელნი არიან, არ კადრულობენ სხვათ გან-
დევნას. ასეთთ კი თავყვანის ცემა კუთვნით. მეც
იმიტომ გაღმერთებ. იმიტომ ვაფრქვევ შენთვის

ცხოვრებას... შენ არ დაეძებდი რომ მომწონებო-
დი: განახე, აღვიგზნე, გარდავიქმენ სულ სხვა არ-
სებად. შენ თვითონ მასწავლე სასწაულით ბულბუ-
ლის ენა. მაშ რადა მკითხავ, თუ რად მიყვარხარ,
ჩემო კეთილო! ჩემთვის ისიცა კმარა, რომ დილით,
თუ მწუხრის ჟამსა აღმოვთქვა ჰანგი ზეციური
მკვნესარე გულით, აღმოვთქვა ჩემი ნაღველი და
ჰარმონიის წარმტაც ტალღებით შემოგახვია გაზაფ-
ხულის ცისკრის ლეჩქად. შენ? შენ რატომღა დამ-
ცინი? რატომ კისკისებ, როდესაც მოსულს ასე
დაღვრემილს აქ დამინახავ?

— გითხრა: ჰო, კარგი: სწორედ იმიტომ, რომ
ვარდი ვარ, ასე კეკლუცი და შემთხვევას გაძლევ
მაგ ციური მელოდებით შენ სწორთა შორის პირ-
ველი ვახდე. პირველი სიტყვა „მიყვარხარ“ — შენ
რომ მითხარი, ეხლა ცეცხლის აღს დაემგზავსა, ის
გაიზარდა, აღვიგზნო ცამდინ და სივრცის უბეში
ჰარმონიის ხლართს ჩაექსოვა. იქ, იმა სივრცის
დაუსაბამო ტალღებზე იგი სამარადისოდ ისრბო-
ლებს, ვით ეს ჩემი აკმეული სურნელოვნება. მათ
არ ეღირსვით არც შეხვედრა, არც შეუღლება,
მხოლოდ იმიტომ... რომ ვარდი ვარ, შენ კი ყა-
რიბი მოგზაური, რომელიც მგოსნის სახელით გარ-
დაქმნილი განგებ გაგტყორცნე სამარადისო სარ-
ბიელზე სახეტილოდ.

ეკალთ ხითხითი

...ეს როგორ მოხდა, აღარ მახსოვს. ვგონებ
მეორე დღით იყო. გონ-არეული მივიქერ მასთან:
მსურდა, დედოფალთა დედოფალი ყლორტიდან
მომეწყვიტა. მაგრამ ხელი წავატანე თუ არა, მწვა-
ნე შტო დაიხარა და ისე მწვავედ მიჩხლიტა წვე-
ტიანი ეკლებით, რომ მყის შევიჩერდი, დიდხანს ვი-
ყავი ფერწასული, გაქვავებული, ვიდრე დედოფლის
კისკისმა არ გამომაფხიზლა.

— მითხარ, მშვენებავ, — შევძახევი ათრთო-
ლებულმა: რატომ მიკრძალავ, რად გამირბი?
გწამდეს, სამტროდა არ ვიყავი შენთან მოსული.
შენმა სიყვარულმა დამაბრმავა და იმიტომ მსურდა
მომეწყვიტე. ოჰ, რომ იცოდე... რომ იცოდე შენ
შენი ფასი .. ოჰ, დედოფალო, გასურს იხილო შენი
სახება! გასურს! ნებას დამრთავ აგწერო? ჰოო? შენ
ნაზად არხევ თავსა... ვხედავ, დასტურს მცემ. ჰო
და ვიტყვი: ხომ გინახავს გაზაფხულის პირს ცის-
კრის შარავანდელი? გინახავს? თურმე ნუ იტყვი,
მზეს შენს ფურცელთა ფერადები მოუტაცნია და
იმიტომ ჰმშვენის ის, იმიტომ არყვევებს ასე თვალ-

სა. შენი ღიმილი?... სუნთქვა?... მაგრამ ამით შესახებ ხომ ვახსოვს! არა? მოვარგონებ: ვერხვთა ფოთლების შუა ღამის სული რომ გაინაბა და ნაჭად ფშვინვა ამოუშვა, მაშინ, აი მაშინ აღმოვთქვი ის ჰანგი, ისეთივე ნაზი და მცხრალი, როგორც კეკლუკობით დამთვრალი შენი მთვლემარე სუნთქვა.

მან შემაჩერა.

— გულუბრყვილო, მკიჩხვე, რატომ გიკრძალავ მოკარებას: არ იცი, თუ რომ მომწყვიტე, შენი სიმიც უმალ ჩაწყდება. მაშინ მარტო შენ უნდა გეკუთვნოდე. აქ ვინ დარჩება დედოფალთა დედოფალადა? ვინღა დარჩება ჩიუწვდომელ მშვენიერების კერადა? მომწყვიტოს ერთმა? არასოდეს! უნებლად მსურს ასე ვიყო, დავრჩე სიმბოლოდ.

კვლავად ავთროლოდი. შურის ძიებად განვემზადე: მით უარესი, დედოფალი, მით უარესი! მე შენ მოგიძღვე ჩემი გული, ჩემი გონება! ამიერიდან კი წყევლა და კრულვა შენ; იყავი შეჩვენებული, თუ რომ ჩემებრ სხვასა და აბრმავებ, მოჰხიბლავ და როდესაც თვალებს დაუხუჭავ, შორს გაექცევი.

ჩემს წყევლა-კრულვას მან კისკისით გასცა პასუხი.

— სთქვი, რა გახარებს?— ვეკითხები გონარეული.

— ის, რომ დღეიდან უფრო მეტად შეგიყვარდები.

გავშრი.

— მარქვი, რად ჰფიქრობ, ვითომც ასე მოხდება მართლა?

— იმიტომ, რომ... გულზე გიჩხვლიტე!..

კიდევ გადიკისკისა. სისხლ შეყინული ვუყურებდი. ფოთლებ ქვეშიდან კი მისი ერთგული დარაჯები ეკლის ფარშებს არხევდნენ და თავმოქმედნენ ხითხითებდნენ და ხითხითებდნენ...

წყევლის ღამე

...მთელ ღამის განმავლობაში ხანჯალს ვლესდი. მინდოდა აღმასისავით გამოემწვერა, რათა მთლად ამეჩხენა ჩემ დამცინველი დედოფლის ამაღლა და თვით ის ძალით დამესაკუარებინა. აი, ორ პირად გავალაბლაპე. ერთი შემოქნევა და განიადდება მთლად ერთიან. მაგრამ... რად ვლელავ? წინაგრძნობა რას მიკარნახებს? აგერ რა ერთი ხანია ამ შავბნელ ფიქრებით დავხეტიალობ ზურმუხტოვან წალკოტში, რომელიც თვით მე გავაშენე. ხელიდან

არ ვუშვებ ხანჯალს და ველი ცისკარს, რომ აღსრულდეს. ეხლაც შემეძლო მისი მოტაცება. მაგრამ არა, ღამით არ მივაღ: ავაზაკი ხომ არა ვარ, რომ ბნელაში გამოვიტაცო! ცისკრად მივალ, რომ მის დარაჯნი ფხიზლად დამიხვდნენ. მანამდე კი...

ოჰ, მანამდე!

ჰო, მანამდე ასე უნდა ვიარო ისედაც დამწუხრებულ ხეივანთა ქვეშ. ამოდ დავუწყებ ყურებას ბროლის აუზს, სადაც ფირუზით მოქვილი გველაშაპის ისარი ცათამდე ასტყორცნიდა შადრევანთა შხვს!

აი, ეს იაც... საბრალო, რად გინდა, რომ მარმაშის ლურჯ კაბას აშრიალე, არ იცი, რომ შენი ღეჩაქის საიდუმლო ჩურჩულით მოთხრობილი ზღაპრებითაც ვერ მომაჯადოვებ, შენ ვერ მასწავლი გრძნეულებას, რომ თავს დაქვლიო. სამაგიეროს გადავუხდი, ოჰ, ვფიცავ შენს თავს... გაფიცებ, შორს, შორს.. შენ კი არა, თვით ცელქი ნიაფიც, რომელიც; არ ვიცი რატომ, დედოფლის ამალიდან გამოპარულა, ამოდ სცდილობს, რომ გამართოს. შენც შესდექ, საბრალო, შენს თვალეშიაც სევდის ღრუბელი დასკურაობს, როგორც საიდუმლოების უბეში დასადგურებელი ყარიბი ობლობა. რა გინდა ჩემგან? რად მოსულხარ ამ შუაღამეს? რატომ გველსავით მაქდობ მაგ შიშველ მკლავთა? ან რატომ სცდილობ გამაბრუო შესეტყვილ კოცნით? სთქვი, სთქვი, ყურს გიგდებ. მაგრამ რაა! შენ თვითონ ჰყენესი, შენი დამშთავალი თვალეები ჩემებრ ამოდ გაიყურებთან იღუმალების უდაბნოსაკენ, სადაც გამქრალა ზექალა აიაზმით სავსე სადღის სურით. ის აქ არ მოვა, წვიმის ცრემლით არ მორწყავს ამ გვალვით მოთუთქულს წალკოტს, იმიტომ რომ... ჰგრძნობს, რომ მას მოვკლავ...

წყევლა!.. ოჰ, წყევლა!..

მაგრამ ჩუთ!.. ცისკარმა სხივი გადმოსტყორცნა:

უკვე თენდება!

მზე-სიძე

...ცისკიდურზე ალიონმა კოცონი დაავხნო. ტოროლა წკრიალით ცას აეკრა. იქნება მახარობლად მიდის ზეციერ მეუფესთან, რომ ჩემი გმირობა გადასცეს? იქნებ. . მაგრამ რაღა დროს ლოდინია, უნდა გადასწყდეს, ან ის, ან და მე...

გახელბებული მივიჭერი ზურმუხტოვან სადგურისაკენ, სადაც ყოველ დღით დედოფალთა-დედოფალი განისვენებდა ორპირი სამკრელო შემოყუ-

ქნიე მის გულ-მკერდსა. მწვანე სამეფო შეირბა. ძირს რომ დავხედე, შევამჩნიე, რომ უფერული ფურცელნი თოვლის ბარდნებად ეფინებოდა სველ მიწასა. შევკრთი. მახვილი ძირს დამვარდა.

— რას ნიშნავს ესა? ეს ხომ... მარტოდ და სამოსელის ნაფლეთი არის! რაიქნა თვითონ დედოფალი? ვინ მოიტაცა?

მხოლოდ ეხლა აჰოილეს მწვანე დარაჯებმა ეკლის ფარ-შუბი, ააჩხარუნეს და რა მიცნეს, კვლავ გულიანად ჩაიხითხითეს:

— გვიანდა არის!

— როგორ!

დედოფალი ზეცას მზე-სიძემ წაიყვანა. დილას წავიდნენ...

დავემხე პირქვე. ცრემლთ ნაკადით ვალტობდი მიწას.

— დედოფალო, ოჰ, დედოფალო...

უნუგეზოდ ვიგლეჯდი თმებსა. მტირალმა ზე რომ ავიხედე, მხოლოდ მაშინ შევნიშნე აცისკრებული ცეცხლის ეტლი, რომელსაც მახარობლად წელან აფრენილი ტაროლა მიუძღოდა. თეთრი არწივი ეტლს გარშემო დასტრიალებდნენ. მზე სიძეს გულში ჩაეხუტნა დედოფალი, გაბრუნებული ჰკოცნიდა ბაგეს და თან აბრეშუმისწითელ კაბასა ციურ მარგალიტის ყელსაბამს ოქროს წვიმით უფერადებდა.

შესდექ, ეგ დაგვწვამს!

შეეძახევი გონ-არეულმა.

— ნუ გეშინიან... ახლა ციდან მსურს გიდელოფლო...

გადიკისკისა. თვითონაც ტუჩნი შეაგება მზე-სიძის ტუჩებს.

— აქ რას მიტოვებ მე ბედკრულსა? — ვეკითხები გულდაწყვეტილი.

— აკი ვითხარი: მგოსნის სახელს. საწინდარად გქონდეს სამოსელი, მანდ რომ დაეტოვე!

კვალად დავემხე და მქენარ ფურცელთ დავუწყე კოცნა.

დ. კასაძე.

„ახალგაზრდა მოღვაწე“

რასაკვირველია, ყველამ იცის რომ ქვეყანაზედ კიდევ ბევრი დაიარება რაჟდენ ფხაკაძე ის ფხაკაძე, რომელზედაც წარსულ ნომერში სწერდა ბატონი გან-მანი. მაგრამ ის კი არავინ იცის, თუ ფხაკაძე და გან-მანი ერთმანეთის როგორი მახლობელი არიან. არის ხოლმე ცხოვრებაში ისეთი უბედური ჟამი, როცა ადამიანი სხვის თვალში ბეწვსა ხედავს და თავისაში ხელსაც არა. მაგრამ გან-მანი ასეთი არ გახლავთ და როცა ვიხედ-მე ხმას იღებს, ნამეტნავად, როცა ფხაკაძეზედ ჩამოვარდება ლაპარაკი, ყოველთვის იმის თვალშიც ისეთივე წვრილ ბეწვსა და მარგილებს, ხედავს როგორც თავისაში. ისეთის სიმართლით აღწერს ხოლმე ფხაკაძის თვალში ნაპოვნ დირეებს, ისეთი ზედმიწევნით აღნიშნავს მის ნაკლსა, რომ შეიძლება კაცმა იფიქროს — ორთავეს თვალში ერთსა და იმავე ოსტატს უჩორქნია ეს დირეებიო; ერთი სიგრძე-სიგანისა, ფერისა და ხისა, ერთნაირი სისქისა. და ეს, რასაკვირველია, არაფერს უცნაურობას არ წარმოადგენს, როცა საიდუმლოდ გეტყვი, არავის კი უთხრათ, რომ გან-მანი და რაჟდენ ფხაკაძე — ერთი და იგივე ადამიანია. ეს აღმოჩენა მე არ მეკუთვნის, რადგან ძნელია რომელიმე ადამიანი სხვის გულს და სულს ისე ჩასწვდეს, როგორც თავისას და ამიტომ ასეთ აღმოჩენაშიაც თვითონ გან-მანი გამოამიტყდა.

— იციო, მითხრა, მე დიდი ხანია ვფიქრობდი როგორმე წერილის დაეკვდვას, რადგან ჩვენში ყველა სწერს და სახელს იხვეჭავსო. მე მინდოდა ქვეყანა გამეკვირვებინა იმ ღრმა აზრებით, რომელნიც თავში მიფრინავდნენ, მაგრამ ვერ მოვერიეო.

— შემდეგ, მიამბობდა აღფრთოვანებული, დავიწყე ფიქრი მოთხრობაზედ, სატირულ მოთხრობაზედ, მაგრამ ერთი წლის ფიქრმა დამარწმუნა, რომ მოთხრობის დაწერა უფრო ძნელია, ვიდრე პუბლიცისტურ წერილისა, თუნდაც ისეთ თემაზედ, როგორც „ქართულ მწერლობის დაცემა...“

უბედურება ის იყო, რომ ფიქრს დავიწყებდი თუ არა, მაშინვე ჩაჩქინებოდა, ვიდრე პირველ სტრიქონს შევათავედი... ექიმმაც კი მითხრა, „მძინარა ბუზმა“ ხომ არსად გიკმინაო.

მაგრამ ერთხელ რომ გამომეღვიძა, გონება გამინათლდა და ვიფიქრე: მოდი ჩემს ამბავს დავწერ, ჩემს ფიქრს და თავზედ რაც გადამხდომია. არც არავინ მიხვდება, თუ კაცი თავის თავზედ სწერს და არც ვინმე იწყენს, რადგან ჩემს თავს მე თვითონ ხომ ვერ გაუწყრებიო. თქმა და ასრულება ერთი იყო.

წავაწერე სათაურად ჩემი სახელი და გვარი, რომელიც განითა და მანით აწყობა, აღწერე ჩემი ვინაობა და წავიღე რედაქციაში. რედაქტორმა უარი მტკიცა: არ შეიძლებაო. ჯერ ერთი ვის გაუგონია,

მოთხრობასაც ის ერქვას სახელად რაც ავტორსაო. ეს ხომ ავტობიოგრაფია გამოდისო.

მე დაუთმე და მეორე დღეს მოთხრობას „ახალგაზრდა მოღვაწე“ დავარქვი. მაგრამ რედაქტორმა მაინც არ დაბეჭდა, არ შემოიძლიო დავიწყე ყოველდღე სიარული რედაქციაში. იქამდის ჩავაცივდებოდი ხოლმე, რომ...უნდა გამოგიტყდეთ, რედაქტორი მეტად ზრდილობიანი იყო, თორემ სხვა კისრის ტუხით ჩამომაგდებდა მაღალი კიბიდან. ბოლოს და ბოლოს იქამდის გაუჭირე საქმე, იმდენი ვეხვეწე, რომ ერთ მშვენიერ დღეს, როცა რეპორტიორი ავად გახდა და ქალაქის ახალი ამბები არავინ მოიტანა — რედაქტორმა მითხრა: მოიტა, მაგით მაინც გავავსოთ ცარიელი ადგილიო. ჩემს სიხარულს საზღვარი არა ჰქონდა, როცა მეორე დღეს გაზეთში წავიკითხე ჩემი ინიციალები: გან-მან. მაგრამ უნდა გამოგიტყდეთ, თითქმის ვერ ვიცანი ჩემი მოთხრობა, ისე გადაეკეთებინა, შეესწორებინა რედაქტორს და იმდენი უკეთესი სინამდვილით ვიყავ აღწერილი. ერთი სიტყვით, დამიბეჭდეს. ეს იყო და ესა, მას აქეთია, ჩემს თავში აღარაფერი ფიქრი არ შესულა და ვერავითარი წერალის დაბეჭდვა ვერ მომიხერხებია; არსად მიშვებენ: ეგეც ბევრიაო.

მაგრამ გავიდა დრო, ყველას დაავიწყდა რასაკვირველია, რომ ერთხელ სადღაც დაბეჭდილი იყო „ახალგაზრდა მოღვაწის“ ამბავი. გადავწერე მე ხელმოკრედ და წავიღე სხვა რედაქციაში. რედაქტორს არ ეცალა და მითხრა: აი, ჩემ ამხანაგს მიეცე და ის წაიკითხავსო. რედაქტორის ამხანაგს მოეწონა და დამპირდა დაბეჭდვას. ერთი თვის განმავლობაში ყოველ დღე დავდევდი უკან და ბოლოს გამოვცინცილე... ერთ დღეს კიდევ ვნახე ჩემი... არა, სიმართლე სჯობია — ნახევრად ჩემი მოთხრობა დაბეჭდილი. მეორე დღეს რედაქტორმა თავში ხელი წაიკრა: ეს რა მოგვივიდაო და თავისი ამხანაგი გალანძღა: რა დაგემაართა, როგორ არ გახსოვს რომ ეს მოთხრობა ხუთი წლის წინად დაბეჭდილი იყო „საამდროო გაზეთშიო“. მაგრამ რაღა ეშველებოდა წამხდარ საქმესა. მე კი მიხაროდა.

— რა ვიცი, ყველა სისულელე სად დავიხსოვო; ან ვინ იცის, წამიკითხავს კი, მე მოთხრობები არ მიყვარს.

რედაქტორი ძალიან გაჯავრდა და იმის აქეთია აღარც კი მიშვებენ შიგა ამხანაგს უნდოდა გამოემყლავებინა ეს ამბავი, მაგრამ რედაქტორმა შეაჩერა: - ეგ არ ჩაიდინო — სისულელეს თუ ჩაიდენ გამომყლავნება როგორღა შეიძლებაო. ეს კი იქნება ვერავინ შეამჩნიოსო.

ეს რომ გავიგონე, გამეხარდა: კიდევ მოვახერხებ რამდენიმე რედაქტორის მოტყუებას, რადგან ვერავინ გაბედავს თავის შეცდომების გამომყლავნებასაო. და აი ექვსი წლის უკან უქვეთან დავბეჭდე მესამედ ჩემი „ახალგაზრდა მოღვაწე“.

ჩვენც არ გვესიამოვნება ჩვენი ასეთი შეცდომის გამომყლავნება, მაგრამ ნათქვამია რომ „წინანი უკანასათვის უნდა ვიქმნეთ გზად და ხილად“ და ჩვენც ვაფრთხილებთ ჩვენს მომავალ გამომცემლებს გაუფრთხილდნენ ფხაკაძეებს: ვის დაახსოვდება რომ სადღაც მოთხრობა იყო დაბეჭდილი და შეიძლება კიდევ მეოთხედაც დაბეჭდოს გან-მანმა თავისი ამბავი. ჩვენ უკვე ვიწვინეთ.

ნაცარა.

1875 წელი

საქართველოსათვის ეს წელიწადი ისტორიულ წლად უნდა ჩაითვალოს.

ჩვენი ქვეყნის თანამედროვე ეპოქა, საზოგადოთ, მდიდარი არ არის ისტორიულ წლებით.

მეტადრე თავის შინაურ ცხოვრებაში. მაგრამ რას გვეუბნება 1875 წელიწადი?

1875 წელს დიმიტრი ყიფიანის თავგამოდებული მოღვაწეობის წყალობით, თბილისში, დაარსდა სათავად-აზნაურო საადგილ-მამულო ბანკი.

რა ღვაწლი მიუძღვის ამ ბანკს ქართულ კულტურულ-განმანათლებელ და უკანასკნელ დროს ეკონომიურ ასპარეზზედ, ამას მოგვითხრობს სია იმ დაწესებულებათა და პირებისა. რომელნიც ამ ბანკის მოგებით იკვებებიან; ან რომელთაც უკანასკნელი ეხმარება.

- მაგალითად, გადავშალოთ სია 1912 წლისა:
- თბილისის ქართული გიმნაზია
 - გორის საჯარო გიმნაზია
 - თელავის საჯარო პროგიმნაზია
 - სიღნაღის ქალთა სკოლა
 - გორის ქალთა გიმნაზია
 - გორის ქალთა პროფესიონალურა სკოლა
 - ქალთა საზოგადოების „განათლების“ სკოლა
 - თბილისის ქრა-კერვის სკოლა
 - მცხეთის ქალთა სასწავლებელი
 - თელავის წმინდა ნინოს სასწავლებელი
 - თბილისის წმ. ნინოს სასწავლებელი
 - მიხაილოვის პროგიმნაზია

თბილისის უმაღლეს ქალთა კურსები
 ქ. შ. წერა-კითხვის გამ. საზოგადოება
 სოფ. მუხრანის საბავშვო ბაღი „იასლი“
 ყაზბეგის საქსოვი სკოლა
 სახალხო უნივერსიტეტი
 სახალხო სახლში ქართულ წარმოდგენების
 მხარეთელი წრე

ახალციხის ქველმოქმედი საზოგადოება
 ქართული ისტორიულ-ეტნოგრაფიული საზოგა-
 დოება

ქართული ფილარმონიული საზოგადოება
 ქართული დრამატიული საზოგადოება
 ქართული სიტყვა-კაზმულ მწერ. საზოგადოება
 ქართული მუზეუმი

წინამძღვარიანთ-კარის სამეურნეო სკოლა
 ქართული სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოება
 თბილისის სასოფ.-სამეურნეო სკოლა

საადგილ-მამულო კომისია
 მევენახეთა საზ. „კახეთი“

გორის მეურნეთა ამხანაგობა ანუ „სინდიკატი“
 მერძვეეთა ამხ. „ლილო“

მერძვეეთა ამხ. „ანკარა“
 ჟურნალი „განათლება“

ცნობილ მებილეს ს. ხეთაგურს სამაგალითო
 სანერგის მოწყობისათვის

ქ. დოდაევს სვანეთის სამეცნიერო გამოკვლე-
 ვისთვის

ა. ვ. ჭიჭინაძე ა. შანშიაშვილი
 და სხვა ქართველი მწერლები, მგოსნები...

ეხლა ნათელი არის, რატომ უნდა ჩაითვა-
 ლოს 1875 წელი ისტორიულ წლად!

ქართული ეროვნული ცხოვრება ინახება,
 ვითარდება და იფურჩქნება ამ დიდ დაწესებულები-
 სს დახმარებით...

ამავე ბანკის წყალობით ქართველობას მალე
 დაუდგება მეორე ისტორიული წელიწადიც. — 1915 წ!
 როცა ქართველობა ქართლ-კახეთის თავად-
 აზნაურობის სახით ჩაუდგება სათავეში კახეთის
 რკინის გზას.

24 თიბათვეს 1913 წ. ქართლ-კახეთის სათა-
 ვად-აზნაურო საგუბერნიო ყრილობამ დიდი ხმის უმე-
 ტესობით საბოლოოდ გადასწყვიტა: შეიძინოს კიდევ
 5000 აქცია კახეთის რკინის გზისა, რომ 1915 წელს ამ
 მოგებიან გზის სრულ უფლებიანი ბატონ-პატრონი
 გახდეს.

1915 წელი ახალი ისტორიული მომენტი იქ-
 ნება ქართველთათვის.

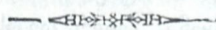
და ამრიგად ქართულ ეკონომიურ საქმიანობასაც
 ქართველობა საკუთარ ქონებით და ღონით გაუ-
 ძღვება...

და ქართულ განათლებას, კულტურას
 და ეკონომიკას თვით ქართველები მოუვლიან
 და არავის აღარ დაეღრიჯებიან...

1875 წელმა დაჰბადა 1915 წელი

1875 და 1915 წლები ერთად დაჰბადავენ
 დარაზმულ და მოწყობილ სამშობლო მხარეს და
 ქვეყნის მომავალს გზას გაუხსნიან კეთილ-დღეო-
 ბისაკენ.

დ. კახელი.

ა. ვ. კრივოშეინი და მულანის ველის დასახლება

მთავარ-გამგებელი მიწათ-მოქმედებისა და მი-
 წათ-მოწყობისა სტატს-სეკრეტარი ა. ვ. კრივოშეი-
 ნი, როგორც ჩვენა ვწერდით, ამას წინად ამიერ
 კავკასიაში მობრძანდა. ინახულა მულანის ველი,
 შავი ზღვის სანაპიროები და დანარჩენ ქვეყანას
 არავითარი ყურადღება არ მიაქცია, თუმცა სახელ-
 მწიფო თვალსაზრისითაც ყველა კუნძულს სამეფო-
 ისას თავისი ფასი აქვს.

ამ ჟამად კრივოშეინს შეუდგენია „წერილი“
 თავის 1913 წლის მოგზაურობის შესახებ მულანის
 ველში. ეს წერილი დართული აქვს უქვეშევრდო-
 მილეს მოხსენებას, როგორც გადმოგვცემს „ზაკავ-
 კაზიე“. შიგ მოთავსებულია ორი რუკა და მშვე-
 ნივრად დასურათებულია ილუსტრაციებით; ეს წე-
 რილი მშვენივრად ახასიათებს მთავრობის პლანებს
 ამიერ კავკასიაში.

საერთო განყოფილებაში, ა. ვ. კრივოშეინი
 ამბობს შემდეგს:

„ერთი წლის წინად, უმაღლესის ნებართ-
 ვით, მე ვიყავი თურქისტანში. უქვეშევრდომილეს
 წერილში ამ მოგზაურობაზე, მე განხილული
 მქონდა პლანი მთავრობის მოქმედებისა ამ მხარეში,
 და გამოვთქვი აზრი, რომ აქ შეიძლება კიდევ რამ-
 დენიმე მილიონი დესეტინა მიწა მოიპოვეს, ერთი-
 ორად გადიდდეს ბამბის მოყვანა და რამდენჯერმე
 გამრავლდეს რუსის მოსახლეთა რაოდენობა.

...ერთი წლის განმავლობაში მოხერხდა მარ-
 ტო 20,000 კაცის გადასახლება რუსეთიდან.

თურქისტანი ერთად-ერთი ადგილი არ არის რუსეთის მებაძმეობისა. ამ საქმეს დიდი მომავალი აქვს ამიერ კავკასიაშიც. თუმცა ამ მხარეში ეხლა ექვსჯერ ნაკლები ბაზაა მოდის, ვიდრე თურქისტანში, მაგრამ მულანის ველში გამართული საცდელი არხები იმედს იძლევიან მებაძმეობის ფართოდ დაყენებისას.

აი რატომ ვთვლიდი აუცილებლად, თურქისტანში, შარშანდელ მოგზაურობის შემდეგ წასვლას კავკასიაში და პირველ ყოვლისა მულანის ველში, რომ გავცნობოდი ადგილობრივ პირობათ და ადგილობრივ მცოდნეთა გამოკითხვის შემდეგ, შევდგომოდი ჩვენი პლანების განხორციელებას. როგორც რუსეთის განაპირა ქვეყანა, ამიერ კავკასია, რასაკვირველია, ბევრად უფრო სხვა და სხვა ფერია, ვიდრე თურქისტანი. თურქისტანი უფრო საღა და დონიერია, იქ კლასიკური ქვეყანაა ხელოვნურ სარწყავებისა, ცნობილი „სამეფოა მებაძმეობისა“. ამიტომ სამეურნეო მიზნები რუსეთის მთავრობისა აქ მთლიან სურათად ყალიბდება: მორწყვა ახალი მიწებისა, რუსეთიდან გადმოსახლებულთა ხელით დასამუშავებლად ბაშისათვის.

ამიერ კავკასია, რომელიც აქამდის უფრო მთის ქვეყანად ითვლებოდა, ქვეყანად ნავთისა და შავი ქვისა, უფრო ცვალებადი და შერეული ხასიათისა ყოფილა. აქ უფრო რთულდება ჩვენი მიზნები იმის მეოხებით, რომ მკვიდრნი სხვა და სხვა ეროვნებისანი არაან, სხვა და სხვა წოდებისანი, შეხებით ცოტათი ევროპიელი კულტურა და ამასთანავე იგი ჩამორჩენია თურქისტანს სასოფლო მეურნეობაში.

მაგრამ ეს სხვა და სხვაობა არ უნდა გვიხვევდეს თვალს რუსეთის სახელმწიფოებრივ მიზნების ღრმა ერთობაზედ ამ ორს განაპირა ქვეყანაში. სასოფლო სამეურნეო პროგრამა, შემუშავებული თურქისტანისთვის ბევრში გამოსადევია ამიერ კავკასიაშიც.

შემდეგ კრივოშენი გადადის მულანის ველის მორწყვის საკითხზედ მტკვრისა და არეზის წყლითა და დასძენს: ამასთან უნდა დავიცვათ ორი პირობა: 1) რომ ტენიკურ პროექტებს არხებისას ამტკიცებდეს მთავრობა საერთო გეგმასთან შესაგუებლად მტკვრისა და არეზის წყლით სარგებლობისათვის და მეორეც, რომ სარწყავი მიწები მიეცეთ დასახლებულად რუსებს.

შედარებითი სიმკარე სახელმწიფო მიწებისა, რომელიც მორწყვის კავკასიაში, გამოისყიდვის

იმითი რომ აქ უფრო დაყინებით არის საჭირო რუსეთიდან გადმოსახლება, ვიდრე თურქისტანში, საცა სათავდარიგო თანხა მიწისა ერთი სამად მეტია.

თუ არ მორწყვა ახალის მიწებისა, ამიერ კავკასია დაკარგულად უნდა ჩავვეთვალა რუსების კოლონიზაციისათვის. მორწყვა მულანის ველისა აღადგენს დაკარგულ შესაძლებლობას ნახევარ მილიონ რუსის გადსახლებისას კავკასიაში და ამ შესაძლებლობას უნდა ისე გაუფრთხილდეთ, როგორც თვალის ჩინსა.“

აი როგორ ზრუნავს მთავრობა ადგილობრივ მცხოვრებთათვის. იგი ხელმძღვანელობს ვითომ მართოდენ საღ სახელმწიფოებრივ პოლიტიკით და იმ დროს როცა ადგილობრივი მკვიდრნი სულს დაფავენ უმიწა-წყლოთ უკულტურობისაგან, მთავრობა მილიონების ხარჯვას არ ერიდება, რომ უდაბნო მორწყას, ააყვავოს, ოღონდ ნახევარ მილიონი რუსობა ჩამოაფსოს კავკასიაში. რასაკვირველია, უდაბნოს მორწყვა იმითომ დასჭირდათ, რომ მთლიანი ტერიტორია შეჭმნან მომავალ კოლონიზაციისათვის, ვინაიდან, ცდა კავკასიაში გაბნევისა რუსის მოსახლეთა არ გამართლდა და რუსიფიკატორულმა ჟინმა ვერ მიადღია საწადელს: უმეტესობა გადმოსახლებულთა თვითონ გადაგვარდა, შეეგუა მკვიდრთა კულტურას, როგორც უმაღლესს და ახლა საჭიროა ახალი მეთოდი, ახალი ცდა გუნდ-გუნდი კოლონიზაციის შექმნისა, რომ სხვა და სხვა საჭიროების დროს აქაც ჰქონდეთ ბაზა მოქმედებისა. ეს არა მარტო უნდობლობაა ადგილობრივ მცხოვრებთადმი — ეს ჩვეულებრივი ბიუროკრატიული ნაბიჯია — ინოროდცების შევიწროვება რუსების სასარგებლოდ, მაგრამ რამდენად არის ეს სახელმწიფოებრივი მოსაზრება ბრძნული — ძველი და ახალი ისტორიაა მაჩვენებელი.

ქ რ ო ნ ი კ ა

კვირას, 30 ივნისს, თავად-აზნაურთა დეპუტატების საკრებულოში (ბელინსკის ქ. № 2), დანიშნულია „საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების“ წევრთა წლ ური კრება.

კრების საგნებია:

1. ე. თაყაიშვილის მოხსენება: „ბორჩალოს მაზრის ქართული ნაშთები და მათი წარწერანი“.

2. საზოგადოების მოქმედებისა და შემოსავალ-გასავლის წლიური ანგარიშები 1911-ისა და 192 წლისა; აგრედვე სარევიზიო კომისიის აქტი.

3. სავარაუდო ხარჯთ-აღრიცხვა 1913 წლი-სათვის.

4. „საისტორიო და საეონოგრაფიო საზოგა-დოებისა“ და „წერა-კითხვის საზოგადოების“ მუ-ზეუმ-ბიბლიოთეკათა შეერთების საკითხი.

5. ვაკის მამულის (1 დესეტინა) გაყიდვის სა-კითხი.

6. საბჭოს წევრების, მათი კანდიდატების, სა-რევიზიო კომისიის წევრთა და საზოგადოების ახალ (საპატიო და ნამდვილ) წევრთა აკრედიტაცია.

კრება დაიწყება დილის 10 საათზე. დასწრება გარეშეთაც შეუძლიათ.

უბედურება გოლოვინის პროსპექტზედ

როცა კერძო პირი აშენებს სახლს ან თუნდა მარტო რამდენიმე აგურსა სცვლის თავის სახლში, —ქალაქის მართველობა დიდის სისასტიკით უკრძა-ლავს ამას, თავის ნება დაურთველად ვითომდა მცხოვრებთა ინტერესების დასაცველად; როცა კი-ბის საფეხური ერთი გოჯით მეტია გამოწეული ვი-დრე ეს დავთარში უწერიათ, როცა ფანჯარა ისე არ არის, როგორც მასა სურს, როცა ქუჩაში გამ-ვლელს დაექცევა რამე სახლის წინა და სუნს აუშ-ვებს, როცა... ერთი სიტყვით ყოველ შემთხვევაში ქალაქის მამები სასტიკად სჯიან სახლისპატრონებს —სანიტარულ, არქიტექტურულ, ტენიკურ თუ სხვა დადგენილებას არ ასრულებთო და როცა საქა-ლაქო ჯირღნები ისე ყარან, რომ ერთ ვერსზე ვერ გაუვლით, როცა საზოგადო საჭირო ადგილები ისე-მდგომარეობაშია, რომ კაცს ეშინია ახლო მიე-კაროს, როცა თვით ქალაქის სახლი ინგრევა და ხალხს ქვეშ იყოლებს—მაშინ ქალაქის მართველობა დინჯად ზის და ამბობს: სხვა ქალაქებშიც ხდება ასეთი ამბავიო.

სხვა ქალაქებში ბევრი რამ უწესოება ხდება. ამას წინად სადღაც ქალაქში პროკურორმა ქალაქის მთელ მართველობას ციხეშიც კი ამოაყოფინა თავი, მაგრამ ეს გასამართლებელი საბუთი არ არას ჩვენ „მამებისათვის“. სიკვდილის წინ ქალაქის გამგეთ უნდა ქედი მოიხარონ და გულახდით გამოტყდნენ იმ აუტანელ დანაშაულობაში, იმ ცოდვაში, რომე-ლიც დაატრიალეს თბილისში. სამი მოკლეული ადა-მიანის სისხლი, რამდენიმე დასახიჩრებული და სა-მუდამოდ ცხოვრებიდან განდევნილი პიროვნება, მო-

ითხოვს სასყიდელს და უნდა დაისაჯნენ, რასაკვირ-ველია, დანაშავენი, მაგრამ განა ერთი ორი კა-ცის დასჯა გაასწორებს საქმეს? თვით პრინ-ციპი ჩვენი ქალაქის მმართველობისა სრული-დ ყალბია და შენჩემიანობაზედ დამყარებუ-ლი, თორემ განა შესაძლებელი გახდებოდა ასეთი უბედურება, რომ ხატისოვს და მის დამქაშებს შეეს-მინათ სალი გონების რჩევა და გამოეკვლიათ და-ნამდვილებით ჩამოქცეულ შენობის სიმაკრე? სიხარ-ბემ იქამდის მიაღწეინა, რომ ძირი გამოუთხარეს სახლს და მალაზიის პატრონები კი შიგ დასტოვეს; იქამდის დაეცა მათი მოაზრება, რომ გაჯიც კი არ აპყარეს კედლებს, რომ გაესინჯათ იმის იქით ქატო იყო თუ კედელი, ნაგავი თუ აგური. მესამე სარ-თულის დადგმა მოინდომეს და პარაპეტიც არ ჩა-მოაქციეს. ეხლა ამბობენ: წვიმამ ჩამოაქციაო. ვსთქვით ეს მართალიც იყვეს—განა შესაძლებელია ვნამ ისეთ პარაპეტის ზემოთ, რომელსაც ერთი საათის წვიმა დააქცევს—მესამე სართული ააშენოს? შესაძლებელია კედლების ამოყვანა ისეთ ფუტუ-როზედ, როგორიც გამოდგა ჩამოქცეული პარაპე-ტი? არც ერთი მთელი აგური, არც ნატამალი კირისა. და ეს არის ის პატრონი ქალაქისა, რო-მელსაც საკუთარი ინჟინრები, არქიტექტორები და ტენიკოსები ჰყავს. ჩვენ გვეშინის, რომ 26 წლის წინადვე დაძველებულად და უხეიროდ ცნობილი სახლი შიოვეისა, ისევ მკვიდრ საძირკვლიანად მოე-ჩვენება ჩვენ სოლოლაკელ მამებს და მაინც დაად-გამენ მესამე სართულს, რომ ერთ მშენიერ დღეს კიდევ წამოიქუხოს და რაც დღეს დააკლდათ მსხვერ-პლი, შემდეგში შეგვისრულდებენ. სითამამე კარგია, თუ იგი სხვის უბედურებაზედ არა შენდება და ქა-ლაქის მამები ამასაც არ დაგიდევენ: თავი წაიქა-მეს საბოლოოდ.

უგანათლებულეს თ-დის გრუზინსკის ასუ-ლის მემკვიდრეობა:

გაზეთების სიტყვით, გარ-დაცვალებულ უგანათლებულეს თ დის ასულს რ. ი. გრუზინსკის დიდი მემკვიდრეობა, მომეტებულ ნაწილად მამული, დარჩენია, რომელიც 100,000 მან. ღირს. როგორც ამბობენ, განსვენებულს სი-ცოცხლეშივე სურვილი გამოუთქვამს, რომ მოსკო-ვის მახლობლად მდებარე მამულ „შარაპოვო“-ში დაარსდეს ახალშენი ღარიბ ქართველთათვის. განსვენებულმა დასტოვა მრავალი ნივთი, რომე-ლიც ქართველთა მეფეებს ეკუთვნოდა: ავეჯეულო-ბა წითელის ხისა, ღერბებით, შესანიშნავი როია-

ლი, სურათები, ქანდაკებანი, ჯვარი ქართველ მეფეებისა წმ. გიორგის ნაწილებით. განსვენებულს, როგორც ამბობენ, ანდრძი არ დაუტოვებია და მთელი მისი ქონება გადავა მისი ძმის ნ. ი. გრუზინსკის განკარგულებაში. კარგი იქნებოდა, რომ ჩვენმა საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოებამ ესლავე მიიღოს რაიმე ზომები, რომ განსვენებულის რ. ი. გრუზინსკის ფრიად ძვირფას ქონებას თავი მოუყაროს ქართულ მუზეუმში. შესაძლოა ეს დიდი განძეულობა სრულიად გაიფანტოს და დაეკარგოს ქართველობას. ამისათვის საჭიროა საზოგადოებამ მიწერ-მოწერა გამართოს განსვენებულის ძმისთან ნ. ი. გრუზინსკისთან და უფრო კარგი იქნება, რომ გაგზავნოს მოსკოვში ვინმე თავისი წევრთაგანი უკანასკნელთან მოსალაპარაკებლად.

თ-დ დიმ. ჩოლაყაშვილს, როგორც ერთ დამფუძნებელთაგანს კახეთის რკინის გზისა, შეუტანია ქართლ-კახეთის თავად აზნაურობის სადეპუტატო საკრებულოში წინადადება, რომ თავად აზნაურობამ ესლავე აღძრას ახალი თხოვნა მთავრობის წინაშე კახეთის რკინის გზის გაგრძელებისა თელავიდან ახმეტაზედ მომავალ კავკასიონის საუღელტეხილო გზასთან შეერთებამდის.

კახეთის რკინის გზაზედ მუშაობა ჩქარი ნაბიჯით მიდის. რელსები კიდევ დაუწყევიათ 92 საყენზედ და ახლო მომავალში მსხვილი შენობებიც დამთავრებულნი იქნება.

ტელეგრაფმა ბათომიდან, სრულიად რუსეთის ექიმთა და ბუნების მეტყველთა მე XIII კრების მონაწილეთა ერთმა ჯგუფმა შემდეგი ტელეგრაფი გამოგზავნა:

ესტოვებთ რა კავკასიას, მე-XIII კრების წევრთა ერთი ჯგუფი უძღვნის სალამსა და გულწრფელ მადლობას საერთოდ კავკასიის ერებს და განსაკუთრებით კი ქართველებს, იმ სტუმარ მოყვარეობისა და გულგებობისათვის, რომლითაც დაგვიხვდნენ ჩვენ თბილისში და მის არე მარეში ყოფნის დროს. ალექსანდროვი, ბლინოვი, ბოგომილოვი, ბელზოვიჩი, ბორისოვი, ბისტრიცკი, ვასილიევი, ვოლხოვსკაია, გალიუნი, გერმაშევი, გრაჩოვი, ზახაროვი, კოზლოვი, ლეძელი, ლიანოვსკი, მაკაროვი, ნახაროვი, ნიკოლსკი, ორლოვი, პარხომენკო, მამანოვი, რუსინოვსკაია, რუსინოვსკი, სელენიოვი, სერგეევი; სიდოროვა, ილბედსკი, სოლოვიოვი,

სტეპურინი, პ. ტერენტიევი, უბაკოვი, პეშკოვსკი, ჩისტიაკოვი, ჩისტიაკოვისა, შიბკინი.

საკოოპერაციო კურსებზედ, რომელიც ივლისის 15-ში თბილისში იმართება, ამჟამად 15 მსმენელი ჩაეწერა კიდევ. არიან დასავლეთ საქართველოდამაც.

ქართული სახალხო თეატრი. გაზეთებში დაიბეჭდა ა. წუწუნავას წერილი, რომლითაც იგი ამცნობს საზოგადოებას, რომ ამიერიდან ქართულ სახალხო თეატრს თავს ანებებს. ფრიად სამწუხაროა რომ ამის მიზეზად რეჟისორი კერძო პირთა ინტრიგას ასახელებს და საზოგადოთ იმ ატმოსფერას, რომელიც გამეფდა ამ ბოლო დროს სახალხო წარმოდგენათა წრეში და რომლის შესახებ უკვე ჰქონდათ გაზეთებს ლაპარაკი. ა. წუწუნავა ნიჭიერი რეჟისორია, მან ფეხზედ დააყენა მხატვრული მხარე სახალხო წარმოდგენებისა და ფრიად სამწუხარო იქმნება თუ ამ მიზეზთა გამო იგი თავს დაანებებს თავის საქმეს. წრის გამგეობა და წევრები მოვალენი არიან, თუ არჩევანში შევლენ, უპირატესობა ისევ ა. წუწუნავას მისცენ და თუ საჭიროა წრიდან ვისმეს განდევნა, ისევ ინტრიგანები იქმნენ განდევნილი და არა ფრიად საჭირო და სასარგებლო ადამიანი.

ისტორიული კრება

24 თბათვეს 1913 წელს ქართლ-კახეთის სათავად-აზნაურო კრებამ გადასწყვიტა: მიიღოს ხელშეკრულობა დადებული თ-დ დ. გურამიშვილის მიერ რუსეთ-აზიის ბანკთან და შეიძინოს 5000 აქცია კახეთის რკინის გზისა. ეს გარდაწყვეტილება მიღებული იყო 44 ხმით წინააღმდეგ 15 ხმისა. კახეთის რკინის გზის ქართველობის ხელში შენარჩუნების მომხრენი იყვნენ და

ხელშეკრულობა მიიღეს

1. ვას. დავ. გაბაშვილი
2. თ-დ ივ. მაღალაშვილი
3. თ-დ მიხ. დავ. ჭავჭავაძე
4. თ-დ ილ. მიხ. თარხან-მოლურავი
5. იაკობ პეტრ. ისარლოვი
6. ალ. ივ. ყანჩელი
7. თ-დ დიმ. ალ. ფავლენიშვილი
8. თ-დ დავ. ალ. გურამიშვილი

9. თ-დ იოს. გ. ანდრონიკაშვილი
10. ლევან ნიკ. დიასამიძე
11. თ-დ ალ. ლუარს. მაღალაშვილი
12. თ-დ ლევან გიორ. ჯანდიერი
13. თ-დ დიმიტ. იოს. ჭავჭავაძე
14. გაბრ. ივ. თულაშვილი
15. თ-დ რევაზ მიხ. ყარალაშვილი
16. თ-დ ბექან ივ. ხერხეულიძე
17. თ-დ ნიკ. ვას. ვაჩნაძე
18. კონსტ. იოს. სვიმონაშვილი
19. თ-დ ნიკ. ალექს. ჯანდიერი
20. თ-დ ლევან ალექს. ვაჩნაძე
21. მიხეილ ვახტ. მაჩაბელი
22. იოსებ ხრისტ. მამაცაშვილი
23. ტარასი გიორ. რცხილაძე
24. თ-დ გიორგ. ევსტ. ბაგრატიონი
25. თ. ივანე გიორგ. ციციშვილი
26. თ. გ. ალ. ბაგრატიონ-მუხრანსკი
27. თ-დ იასე კონსტ. ვაჩნაძე
28. თ-დ კონსტ. ზაქ. მაყაშვილი
29. ნიკ. ყარამან. ზაალიშვილი
30. მიხ. ნიკ. გედევანიშვილი
31. თ-დ ივ. გიორგ. ბარათაშვილი
32. ვას. ილ. რცხილაძე
33. თ-დ მაქს. ზაქ. ჭავჭავაძე
34. პარმენ დიმ. გედევანიშვილი
35. თ-დ ესტ. ალ. მაჩაბელი
36. გრიგ. დიმ. გაბაშვილი
37. ნიკ. ივან. საგინაშვილი
38. თ-დ ვლად. დავ. ვაჩნაძე
39. ნიკ. ბექან ტატიშვილი
40. გრიგ. სიმ. რცხილაძე
41. ლევან გაბრ. წინამძღვარიშვილი
42. თ-დ კონსტ. ნიკ. აფხაზი
43. თ-დ დიმ. ერასტ. ჩოლაყაშვილი
44. თ-დ გრიგ. ალ. ყარანგოზიშვილი

ხელშეკრულება უარჰყვეს

1. გიორგ. ივ. მუსხელიშვილი
2. თ-დ ივანე დიმ. აფხაზი
3. მალხაზ არჩ. ანდრონიკაშვილი
4. კონსტ. ივან. თულაშვილი
5. თ-დ დავით სუმბათაშვილი
6. ნიკ. ივან. არჯევანიძე
7. თ-დ ნიკ. ლევან. არჯევანიძე
8. თ-დ ქაიხოსრო ჯავახიშვილი
9. თ-დ გიორგ. როსებ. ამირეჯიბი

10. დ. ფ. ნაცვალიშვილი
11. თ-დ ივ. მიხ. სუმბათაშვილი
12. თ-დ ლევ. დიმ. ანდრონიკაშვილი
13. ივ. გიორგ. რატიშვილი
14. თ-დ რევაზ იასონ. ერისთავი
15. გიორგ. ზაალ. ტერიშვილი

— — — — —

დედათა სამეურნეო და საოჯახო სკოლა

მამაკაცი რაც უნდა კარგი მეურნე იყოს, რა გინდ კარგი გამრჯელი იყოს, მას, თუ მეოჯახე დედაკაციც მხარში არ უდგას, თუ იმანაც არ იცის მეურნეობა, არ იცის ოჯახობა, არ არის მომჭირნე და მუყაითი, მაშინ მარტო მამაკაცის შრომა ოჯახს ვერ გაამაგრებს, მამაკაცს მონაგარს არა მეურნე დედაკაცი ფუქსავატურ ზიზილ-პიპილებში გაფლანგავს. ასე რომ არ მოხდეს. საჭიროა, ქალებმაც ხელი მიჰყონ მეურნეობა-მეოჯახეობის შესწავლას. კავკასიაში პირველი დედათა სამეურნეო სკოლა დაარსდა კავკავის მახლობლად 1911 წელს. სკოლაში პრაქტიკულად და თეორიულად ასწავლიან: მებოსტნეობას, მეხილეობას, ხილისა და მწვანლის ტეხნიკურ გარდამუშავებას, მეფუტკრეობას, მეაბრეშუმეობას, ფრინველების მოვლა-მოშენებას, მეოჯახეობას (საქმელების გაკეთებას, სურსათის შენახვას და სხვა). სკოლაში ორ წელიწადს სწავლობენ. სწავლა უფასოა, მხოლოდ ვინც სკოლის პანსიონში ცხოვრობს შესანახს ახდევინებენ 150 მან. ყაზახ-რუსისა და აზნაურის ქალებს სტიპენდია ეძლევა.

ამ ზაფხულზე პირველად დაასრულეს კურსი მოსწავლე ქალებმა, რომლებიც პრაქტიკულ სავარჯიშოდ შემოდგომამდე ისევ დარჩნენ სკოლაში. სიამოვნებით უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამ სკოლაში სწავლობენ ქართველი ქალებიც.

ვურჩევთ ქუთაისის ქალთა წრეს, თუ ასეთ ყოვლად საჭირო, სულზე მისწრება სასწავლებლის დაარსებას ვერ მოახერხებს, ერთი ორი სტიპენდია მაინც დანიშნის და ორი ქალი მაინც გაფხავნოს ამ სასწავლებელში; მგონი რომ ზოგისათვის ეს მეტი სასარგებლო იქნება, ვიდრე სატახტო ქალაქის უმაღლესი კურსები.

„სასოფლო გაზეთი“.

„სასოფლო გაზეთთან“ ერთად ჩვენი რედაქციაც უერთობა იმ აზრს, რომ დედათა სამეურნეო სასწავლებელი დიდად სასარგებლო და სადროისო დაწესებულება იქნებოდა ჩვენთვის, მაგრამ ხელმოკლეობისა გამო, კარგი იქნებოდა თბილისის ქალთა წრემაც მოახერხოს ორიოდ ქალის გაგზავნა კავკასის პრაქტიკულ სკოლაში. საქმე იმაშია რომ უმაღლეს კურსებზედ უკვე სწავლობ კარგა მოზრდილი რიცხვი ახალგაზრდობისა, რომელთაგან, უეჭველია, რამდენიმე კაცი ყოველთვის მოაწერებებს მასწავლებლობას იმ სკოლაში, რომელიც აუცილებლივ უნდა მოეწყოს ჩვენში—სამეურნეო სკოლა (იქნებ ორივე სქესისათვის) და რაც შეეხება პრაქტიკული მუშაობის მკოდნეთ—ესეთები ძალიან ნაკლებად არიან და ეხლა სწორედ ასეთები უფრო გამოსადეგნი და საქირონი იქნებოდნენ, რომ დროზედ დაეხმარნენ გაქირვებულ მეურნეობას, დაეხმარნენ სამეურნეო საზოგადოებასაც, რომელსაც დღესვე უჭირს შოვნა პრაქტიკულად მომზადებულ მუშებისა, ცოდნისა და დახმარების მისაწვდომად სოფლიათვის იქნება შესაძლებელი იყვეს ქუთაისის და თბილისის ქალთა წრისათვის რაიმე საერთო ორგანიზაციის შექმნაც, რომ უფრო სრულად გამოარკვეს ჩვენი ქვეყნის ირვარამი, რადგან პირობი დასანავლეთ და აღმოსავლეთ საქართველოში ბევრად განსხვავებულიან.

ქართველობა & ზოლიტენნიკუმი

სამშაბათს 25 თიბათვეს თავად-აზნაურთა კრებაზედ განხილულ იქმნა პოლიტენნიკუმის საკითხი.

თავმჯდომარეობს თავ. კ. ნ. აბხაზი

ნ. ი. საგინაშვილი. (მომხსენებელი) წარსულ წელს თავად-აზნაურობამ გადასდო პოლიტენნიკუმისთვის 10.00 მანეთი მიმდინარე წლის თებერვალში აღმოჩნდა, რომ შესაძლებელი იყო საბურთალოში პოლიტენნიკუმისთვის ასი დესეტინა მიწის შოვნა. საბურთალოს მემამულემ ქნმა გაბაშვილისამ სურვილი გამოსთქვა მიეყიდნა თავად-აზნაურობისთვის 234 დესეტინა მიწა იმ პირობით, თუ ამ მიწებიდან თავად-აზნაურობა ას დესეტინას პოლიტენნიკუმს შესწირავდა. თავად-აზნაურობა დაეთანხმა ასეთ კომბინაციას, მით უფრო რომ დესე-

ტინა მიწისა იყიდებოდა 150 მანეთად დეპუტატთა საკრებულომ გადასწავიტა, ვიდრე კრებას მოიწვევდა, ესარგებლა ამ შემთხვევით და თავის პასუხის მგებლობის ქვეშ შეიძინა 234 დესეტინა 37000 მანეთად. ამასთანავე, თანახმად პირობისა, თავად-აზნაურობა, ვალად იდვა 134 დესეტინა კერძო მემამულეთა ჯ უფისთვის დატმო. შემდეგ, ათმა საბურთალოელმა მემამულემ თავის ჩხრივ განაცხადა სურვილი შეეწირათ პოლიტენნიკუმისთვის კიდევ სამასი დესეტინა, იმ პირობით თუ პოლიტენნიკუმი საბურთალოში აშენდებოდა ამ რიგად თავად-აზნაურობამ მართვა ძღვენად მომავალ პოლიტენნიკუმს 400 დესეტინა. მაგრამ მთავარმა კომიტეტმა. 27 აპრილის კრებაზედ 18 ხმით, წინააღმდეგ 14-ისა გადასწავიტა პოლიტენნიკუმი საბურთალოზედ არ აეგო მაშინ თავად-აზნაურთა მარშლებმა იმავე კომიტეტს წარუდგინეს განსაკუთრებული მოსაზრება, რომელიც გამოსთქვეს სურვილი, ვიდრე საკითხი სამუდამოდ გადასწყდებოდა, შესწავლილი ყოფილიყო ყოველმხრივ საპოლიტენნიკუმო ადგილი თავად-აზნაურთა და ქ ლაქის წარმადადგენელთა თანადასწრებით. მეფის მოადგილის განკარგულებით შესდგა ახალი კომისია, რომელიც უკვე შეუდგა საბურთალოსა და ნავთლულის მიწათა შეფასებას.

თავ. კ. აფხაზმა დაუმატა, რომ კომისიამ სურვილი გამოსთქვა, რათა ამ მიწების განაღდება თავად-აზნაურობას ეკისრა, მაგრამ მე ვუპასუხე: ეს საქმე არ ძალმიძს. გუშინ კი კომისიის თავმჯდომარემ, ბ. გაკველმა მთხოვა, რათა კრებამ განიხილოს საკითხი იმის შესახებ, რომ შეიძლება შემომწირველთ გამოსცვალონ თავისი პირობა რადგანაც პოლიტენნიკუმს ოთხი განყოფილება ექნება, შეიძლება ორი საბურთალოზე აშენდეს და ორიც ნავთლულში.

თავ. დ. ჯორჯაძე. ასე საკითხის დასმა შეუძლებელია. პოლიტენნიკუმის ორ პირველ კურსზე ყველა განყოფილებაში ერთსა და იმავე საერთო საგნებს ასწავლიან საიდან სად უნდა ირბინონ სტუდენტებმა. საბურთალო ნავთლულს 15 ვერსით არის დაშორებული.

თავ. კ. აფხაზმა დაამოწმა, რომ შემომწირველნი მტკიცედ ადგანან თავიანთ პირობებს.

თავ. ამირჯიბს უკვირს, როგორ ეგებება ქალაქი ასეთ საჩუქარს. თავად-აზნაურობის ღირსებას არ შეჰყვრის, რომ საჩუქარს ძალით ვახვევდეთ ვისმე თავზე. ეს შეწირულება გულწრფელობით იყო გამოწვეული. გვსურდა ტენნიკუმს დავხმარებოდით

და თუ არ მიიღებენ—ღმერთმა მშვიდობა მისცეთ.

მ. მაჩაბელი მე ძლიერ მაოცებს ერთი გარემოება. ქალაქის წარმომადგენლები საზოგადოებას ემუქრებიან: თუ პოლიტეხნიკუმი ნავთლულში არ იქნება აშენებული, ქალაქი პოლიტეხნიკუმის დახმარებაზე უარს იტყვისო. რას ნიშნავს ეს? ნუ თუ ჩვენ, დანარჩენი შემწირველნი ქალაქის ნაწილს არ შევადგენთ? ნუ თუ ქართველი თავად-აზნაურობა, რომელთა სისხლით არის დაცული ქალაქი თბილისი, ქალაქის მცხოვრებთა ნაწილი არ არის? ნუ თუ ვერაზე, ვაკეში და ნაძალადევაში მცხოვრები ქართველები მოქალაქენი არ არიან? დიდუბისა, კუკიისა, ნაძალადევისა და საბურთალოს მცხოვრები სხვა ერები ქალაქს არ ეკუთვნიან? ვის წინააღმდეგ მიდიან ქალაქის წარმომადგენელნი, ვის ინტერესებს იცავენ ისინი? ამაზე ცოტათი მაინც უნდა იფიქრონ ქალაქის წარმომადგენლებმა, სანამ თეთრს ცხენებზე შესვლად და მეცნიერების გაბათილებას დაიწყებდნენ. მაგრამ თავი დავანებოთ ყველა ამ საკითხს მე მაინტერესებს ის გარემოება, თუ რა დეკარგება ქალაქს, პოლიტეხნიკუმი რომ საბურთალოზე აშენდეს. თვით სამოსწავლო დაწესებულება მხოლოდ მოიგებს. და რა საღსარი გაუჩნდება ქალაქს გადასახადებისაგან და სხვა. ნუ თუ ამას თვალს არიდებს ქალაქი. მართლაც, რომ „საუცხოოდ“ სკოლით ქალაქის კასის ინტერესები ქალაქის წარმომადგენლებს! თავი დაანებონ გულუწრფელი ლაპარაკს და ერთხელ მაინც თავიანთ სიცოცხლეში პატიოსნად შეუდგნენ საკითხის განხილვას.

ქალაქის საბჭოს ხმოსანი **პ. გოთუა** ამბობს, რომ მხოლოდ ქალაქის მიწების განაღდებად არ შეიძლება ისეთი თანხის აღება, რომელიც საქაოა პოლიტეხნიკუმისათვის. ამ დროს კი საბურთალოს მიწების განაღდების ფული. 2 მილიონ ნახევრამდე, სრულიად საკმარისია ამისთვის. რადგანაც ქალაქი უარს ამბობს ამ მიწების განაღდებას, დავაკისროთ ეს საქმე საბურთალოელების კომისიას.

კრებამ საკითხი პრინციპიალურად მიიღო, მხოლოდ გუბერნიის მარშალს მიანდო ამ წინადადებით კომისიაში შევიდეს. შემდეგ კრებამ ერთხმად მოიწონა დეპუტატთა საკრებულოს მოქმედება, მადლობა გადაუხადა და დაავალა კვლავ განაგრძოს მუშაობა, საზოგადო კრების თანასწორი უფლებით.

საკოოპერაციო კურსები

15 ივლისიდან 25-მდის ქართ. სასოფ. სამეურნეო საზოგადოება თბილისში მართავს მოკლე ვადიან საკოოპერაციო კურსებს ქართველ კოოპერატორებისთვის.

დღეს, როდესაც საქართველოში დღითიდღე იზრდება კოოპერატიული მოძრაობა და მრავლდება კოოპერატიული დაწესებულებანი ამ ნაირ პირველ ქართულ კურსებს დიდი მნიშვნელობა ეძლევა.

კურსებზედ მოწვეულნი არიან ორი გამოჩენილი რუსი კოოპერატორი - მოღვაწე ა. ვედოკინოვი და ა. ორლოვი. პირველი წაიკითხავს სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციაზედ, მეორე კი საკრედიტო და მომხმარებელ კოოპერატივებზედ. მასთან ერთად ლექტორებად მოწვეულნი არიან ქართველი კოოპერატორებიც. მათი ლექციები წაიკითხული იქნება ქართულად და შეეხებიან როგორც საზოგადოთ კოოპერაციის ისტორიას და განვითარებას სხვა ქვეყნებში, ისე ჩვენში. ამ რიგად შინაარსი კურსებისა მდიდრია და ყოველ ქართველ კოოპერატორისთვის ამ კურსებზედ დასწრება არა მარტო საინტერესოა, არამედ აუცილებელიც.

როგორც ქ. სას.-სამ. საზოგადოების „ცირკულიარმა“ გვაუწყა 40 კურსისთვის უფასო ბინა და იაფი საქმელი უზრუნველ-ყოფილია. თუ დროზედ ამაზედ მეტი ჩაეწერებიან მათაც საზოგადოება მზრუნველობას გაუწევს და დახმარებას აღმოუჩენს. საჭიროა, რომ ყველა ქართულ საკრედიტო ამხანაგობათ და სხვა კოოპერატიულ დაწესებულებათ ერთ ერთი თავისი მომუშავე კურსებზედ გამოგზავნოს.

ხარჯები გიზსა და თბილისში ყოფნისა ამხანაგობათ უნდა აანაზღაურონ თავის მოგებიდან. ამ პატარა ხარჯებს კოოპერატიული დაწესებულებანი არ უნდა შეუშინდნენ, რადგანაც უკანასკნელი შემდეგ მცოდნე ხალხის და მათ მუშაობის სახით დაუბრუნდება.

კოოპერატორი.

ბაღკანეთის ამბები

მოკლად დასაწყისად შეთხუზული, სხვა და სხვა ელემენტებისაგან შემდგარი კავშირი ბაღკანეთის სახელმწიფოთა, ისევე ადგილად და სწრაფად დაიძვრა, როგორც ადგილად და სწრაფად შეიკრა ოსმალეთთან საზრდოდად

ველად. სკრით მტერის მოულოდნელმა და სსსტკემ დამარცხებამ, იმ ბედის დიმილია, რომელმაც არგუსა ათიქის მთელი ევროპის ნაწილი ოსმალეთისა — ზატარა მოკავშირეთ, ეტეობა მეტად წაათმამეს ზატარა ერები, მეტად შეაფასებინეს სკკეთარი ძალები და სრულიად დაავიწყდათ რამდენი ზირდალეული ვეშაში უდარაჯებს ეოველ ზატარა ერს, რომ ეხლანდელ მიწის სიძვირეში გაგამოჭკლიათ ნიადაგი. მთელი ევროპა, მთელი ქვეყანა გააკვირვა იმ შედგარმა და ერთმანეთისადმი ერთგულმა ბრძოლამ, რომელმაც სრული გამარჯვება მიანიჭა ზატარა ერებს დიდს ოსმალეთსად, და რა გასაკვირველია რომ თვით გამარჯვებულთაც მეტი მადა აღძრდათ სსხდურების გაფართოებისა, მეტი იმედა თავისი ძლისა. მაგრამ მოკავშირეთ დაივიწყეს ძველის ძველი მტრებს, რომ ძალა მხოლოდ ერთობისა და დღევანდელი ძმთა სისხლის მღურელი ომი, გახალისებული შიგნით სსხდურებსად და მომკაცდინებელი ერთობისა, ერთი ათადად ასუსტებს და აწივებს მათს ძლას გარეშე სსხდურებსად. ჯერ არ ჩამქრდა სიძველელი, არ გამშრალა დაქვეული სისხლი ოსმალთა და მოკავშირეთ უკვე ისე სწავნენ ერთმანეთს, რომ თვით დამსხვრეულ ოსმალეთსაც უღვიძებენ მოგონებას აღრიანობლსად და იქნება თვით ოტტომანთა იმპერიის აღდგენასად... როგორც იყო უბედურ ომიმდე.

ბულგარელი და სერბიელი დაუნდობლად ხოცენ ერთმანეთს, მიჭკავთ ტუეკები ართმევენ იარაღს — ომი უფრო გამწვავებულია, ვიდრე ოსმალეთთან, რადგან შეშინებული ოსმალთს ჯარი ბევრჯერ გარბოდა, ადგილს თითქმის უბრძოლველად სტოკებდა, მაშინ რადესაც ორ ზატარა სსხელმწიფოს ჯარები წაათმამებულნი არიან გუშინდელი უხვევა გამარჯვებით.

ბულგარეთს წაესია სსბერძნეთიც და ზაწია ჩერნოგორიაც, რადგან ვეკლა დარწმუნებულა, რომ სწორედ მისმა მტერმა დაიწყო დარღვევა იმ სელშეკრულობისა, რომელიც დასდევს ომიმდე. ამ შედგომის თავიდან ასცილებლად იშვიდობიანად სკკითხის გარჩევა არავინ მოინდომა, რაკ ამოღებული მსხვილის იმედით არიან.

მოკავშირეთ თითქო ისიც დაავიწყდათ, რა ალიქითი გამოიწვია დაწვებულმა ომმა მთელ ევროპაში და სსმეტნავად მსხლობელ სსხელმწიფოებში — რუმინიაში, ავსტროუნგრეთში, რუსეთში. დაავიწყდათ ავსტრიის გამუდმებული შეჭარა და სსმზადისი სსქმეში ჩარევისათვის, დაავიწყდათ რუმინიის მოთხროგნა კომპენსაციისა ნეიტრალიტებისათვის, დაავიწყდათ გერმანიისა და იტალიის სსმზადისი, და რუსეთისაცან დახარჯული ენერგია, ომის გაგრძელების წინააღმდეგ. სისხლ დაღუენი, დღეს მივრალეობით ეხლებიან ერთმანეთს და მტერს ახარებენ. მხოლოდინი სკკეთო ფედერაციისა ბალკანეთსად, რომელიც ახლს ძალთა განწობილებას შეჭმინდა ევროპის სსხელმწიფოებში — დღეს სრულიად ჩაფუშულად უნდა ჩა-

იოვალთს, ვინაიდან ძნელი მოსალოდნელი და ნაომარი და მტრებსად ქვეული ერნი მჭიდროდ შეკავშირდნენ.

ევროპის სსხელმწიფოთ, რომელთაც ჯერ ერთი ომიც ვერ მოუხდებიათ და რომლის აწრდილებამა ჯარი: ფლოტი და სსომარი თანხები გააძლიერებინეს, დღეს თავში კიდევ ახალ-ახალი ზროექტები და მოსაზრებანი დაებადებათ, ახალ მდგომარეობის მიხედვით და მათი მადაც იმატებს, რასაკვირველია; რასაც უფრო მეტი ზარადის მოტანა შეუძლიან მოკავშირეთათვის.

არავინ იცის რით დასრულდება ატეხილი დავა სსხდურებსად, მაგრამ ეს ისეთი უბედური ნაბიჯია, რომელიც სსმუდამო დაღს დასსვავს ბალკანეთის სსხელმწიფოთა ცხოვრებას და იქნება კადვიტებული იმედი აღორძინებისა და კადვიერებისა: კატონის უკანასკნელ აზრალეობად იქცეს და სსმუდამოდ ისევ ზირვანდელ უმნიშვნელო რაღს დაუბრუნდნენ. ეს უკანასკნელი მოსაზრება მით უფრო გასამართლებელია, რომ სსომარ ძლის შექმნასთან ერთად ბალკანეთის სსხელმწიფოთ. ჯერ ვერ მოუსწვრიათ მადალი კულტურის განვითარება და იძულებულნი გახდებიან დაემთხილონ და გაითქვიფნენ სხვის კულტურაში, როცა სსიმედო ფიზიკური ორგანიზაციის შეუქმნდებიანთ გარეშე მტერთან და ახლაც ერთმანეთთან ბრძოლაში. ბრძოლა მაშინ ამაგრებს ერს, როცა ძლნი ძემომრის იკვებებიან ერის შანჯან კულტურით, თორემ ცარიელა სსომარი ძლა უხეში ძლას და მის გამარჯვებასაც არ მოადევს ბევრი რამ სსხეითო, არამტუ მის ისეთს მარცხს, როგორც მოსადის ბალკანეთის კუჩუღლად. ამის მაგალითს თვით ოსმალეთიც წარმოგვიდგენს, რომელსაც სსომარი ძლა მრავალრინცობანი ჭეკლად და გაწვრთნილიც, მაგრამ სსსტიკად დამარცხდა სსხელმწიფოს უკულტურობისაცან; იმ სკკეთო დაქვევისაცან, რომელიც გააბატონეს ოსმალეთში დესპოტიურმა ხონატრებმა. მადალი კულტურა ბევრჯერ, და მარცხებული ფიზიკურ ძლისაცან, თვით ამ ძლასაც კი შეითვისებს და გარდაჭმინის სოღმე, არამტუ ბრმად ემთხილება მას. ასეთი კულტურა კი არც თვით გამარჯვებულ მოკავშირეთ ჭქონათ და სსდამდის დასცემენ სკკუთარ სსმეფობებს წინდაწინვე ძნელი გამოსარკვევია.

მეომარი.

რედატორ-გამომცემელი
რ. გაბაშვილი.